

РЕЦЕНЗІЇ

Р. Б. Шишка,
доктор юридичних наук, професор

ЦІКАВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТИХ ТА МАЙНОВИХ ПРАВ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ

Вийшла друком у видавництві «Ліра-К» монографія Л. В. Красицької «Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків та дітей», у якій обґрунтовані методологічні засади зазначеної у назві діяльності, розглянуто загальнотеоретичні положення про права батьків та дітей, принципи і межі їх здійснення, викладені доктринальні підходи та запропоновані пропозиції забезпечувального та правозахисного спрямувань.

Варто зазначити, що українська наука сімейного права поповнилася оригінальним фундаментальним виданням, що, безсумнівно, її збагатило хоча б тому, що проблема відносин батьків та дітей є вічною і на кожному історичному, особливо переломному етапі, вона проявляється по новому. Водночас зберігається одна і та ж інтрига консерватизму батьків і намагання дітей опанувати і проявити у своєму становленні новітні тенденції та новинки соціального та технічного спрямувань – наразі захоплення інформаційними технологіями, присутність у соціальних мережах та ігроманія.

Відповідно категорія «здійснення суб'єктивного права» проявляється у намаганні дітей до свободи та незалежності від батьківської опіки, при тому, що зберігається залежність від майнової основи для здійснення таких прав. З урахуванням періодичних криз в Україні, низьких заробітних плат та високих стандартів життя значна категорія батьків не спроможна гідно відповісти на запити своїх дітей і виклики часу, що спричиняє локальні та загальні конфлікти. Поляризація суспільства та поділ його на різні за матеріальним та соціальним становищем групи не кращим чином проявляється у дитячому середовищі. Ці та інші проблеми може згладити право завдяки регулятивній та виховній його функціях.

В зазначеній монографії ґрунтовно проаналізовані гносеологічні, із виділенням періодизацій розвитку законодавства про права та обов'язки батьків та дітей, та аксіологічні витоки проблематики у причинно-наслідковій площині, підстави виникнення таких прав та обов'язків, їх вплив на обсяг останніх, феномен прав/обов'язків у сімейному праві, проведено класифікацію. Вказано, що термін «батьківські права» є збірним і охоплює комплекс особистих та майнових прав (с. 140) та виділено кожні із них. Досить цікавим є висновок про відносність прав та батьків, але із можливістю застосування їх абсолютного захисту (с. 141), що на перший погляд видається алогічним, оскільки абсолютний захист традиційно спрямований проти всякого і кожного, хто порушує суб'єктивне право його носія.

Досить інформативно та науково насиченим є третій розділ монографії (загалом 150 сторінок тексту), де автор намагалась охопити всі прояви засад здійснення особистих і майнових прав батьків та дітей: від поняття до учасників, а не суб'єктів їх здійснення, розкриття принципів їх здійснення, меж та проблематики зловживання правами. Зрозуміло, що в його основу покладено категорію «механізм здійснення прав» та екстрапольовано його до предмету дослідження. Така категорія, як вважає автор, охоплює «сукупність елементів (юридичні факти; суб'єктивні права матері, батька і дитини; форми здійснення прав матері, батька і дитини; способи здійснення прав матері, батька і дитини; принципи здійснення прав матері, батька і дитини, межі здійснення права матері, батька і дитини) (с. 290). З таким підходом можна було б погодитись, але із певними зауваженням: стосовно пресловутого шкідливого у праві розуміння «сукупності», яке ні у матеріально-правовому, а тим більше у процесуально-правовому аспектах є не виправданим і навіть у послідуючих поправках та елемент системності чи усистемленої сукупності, призводить до внутрішніх та зовнішніх конфліктів; стосовно зв'язки «прав матері, батька і дитини» – є ряд прав і обов'язків матері, які не під силу батьку дитини, і навпаки. Принаймні законодавець не випадково вирізняє право на материнство та право на батьківство, з чим слід рахуватися.

У подальшому автор підкреслює специфіку здійснення обох видів прав батьків та дітей у наступному розділі. Тут вона виявила та проаналізувала низку колізій у чинному законодавстві та запропонувала шляхи їх вирішення.

Інформативно насиченими є розділи щодо захисту особистих та майнових прав батьків та дітей, де автор послідовно від загального до спеціального піддала аналізу поняття «правовий захист», сформулировала власну позицію та послідовно її застосувала до елементів механізму правового захисту. Досить цікавим є підрозділ «Самозахист особистих та майнових прав батьків та дітей» (с. 412 – 432).

В окремих положеннях автор проводить небезспірні позиції наукового спрямування. Проте у цілому робота є досить цікавою, інформативно та науково насиченою, результативною і, безперечно, посяде чільне місце в наукометричних даних та подальших дослідженнях вічної проблеми відносин батьків та дітей.